

Informateur prof. dr. R.H.A. Plasterk
p/a Tweede Kamer der Staten-Generaal
Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Amsterdam, 2 januari 2024

Onderwerp: prioriteiten voor een nieuw mediabeleid

Geachte heer Plasterk,

In tijden van desinformatie en een dalend vertrouwen in (democratische) instituties is onafhankelijke kwaliteitsjournalistiek van bijzonder groot belang. NDP Nieuwsmedia is de brancheorganisatie voor nieuwsbedrijven en behartigt de journalistieke en zakelijke belangen van de uitgevers van Nederlandse nieuwsmedia. NDP Nieuwsmedia vertegenwoordigt de veertig landelijke en regionale nieuwsmedia van haar leden: van De Telegraaf tot NU.nl, van BNR Nieuwsradio tot De Twentsche Courant Tubantia en van Elsevier Weekblad tot RTL Nieuws. Meer dan zeven op de tien journalisten in Nederland werken bij private nieuwsmedia. Deze nieuwstitels vormen een onmisbare pijler van onze democratie.

De nieuwssector staat voor grote uitdagingen. Het aantal betalende abonnees loopt terug en de beschikbaarheid van nieuws kent bedreigingen door de marktmacht van grote techpartijen. Om het rijke Nederlandse pluriforme nieuwsaanbod te behouden is doeltreffend mediabeleid van groot belang. We vragen de formerende partijen daarom de volgende maatregelen te nemen:

1. Het waarborgen van de vrije pers
2. Het creëren van voldoende ruimte voor private partijen in de Nederlandse journalistiek
3. Het overwegen van een btw-nultarief voor nieuwsmedia
4. Het bevorderen van een transparante overheid die journalisten faciliteert
5. Het inzetten op brede media-educatie in samenwerking met de journalistieke sector

1. Waarborg de vrije pers

Een vrije pers is een van de grondbeginselen van onze rechtsstaat. Artikel 7 van de Grondwet staat daarvoor garant. Kritisch doorvragen, het controleren van de macht en op een journalistieke wijze verslag doen van wat er in de wereld gebeurt, zijn de kern van het nieuwsbedrijf.

In de afgelopen jaren is het klimaat voor journalisten guurder geworden. Uit een recente uitvraag onder nieuwsbedrijven blijkt dat de veiligheidssituatie van journalisten in Nederland steeds verder onder druk komt te staan. Bedreigingen aan het adres van journalisten zijn aan de orde

van de dag. Maar ook in de strafrechtketen lopen journalisten risico's. Een belangrijke rol en verantwoordelijkheid ligt bij de overheid.

NDP Nieuwsmedia gaat er vanuit dat ook een nieuw kabinet zich voluit uitspreekt vóór een vrije pers en alles in het werk stelt om journalisten goed hun werk te kunnen laten doen. Het hoort bij het hooghouden van de kernwaarden van onze democratische rechtsstaat. Wij roepen het nieuw te vormen kabinet op de volgende maatregelen in overweging te nemen:

- Benadruk te allen tijde expliciet het belang van een vrije pers en waarborg de veiligheid van journalisten.
- Voorzie PersVeilig van structurele overheidssteun, zodat dit belangrijke project een verdere professionaliseringsslag kan maken.
- Verplicht grote online platforms om maatregelen te nemen tegen bedreigingen. Start met een pilot waarbij de platforms bedreigingen tegen journalisten monitoren en proactief ingrijpen. Neem maatregelen als platforms verstek laten gaan.
- Versterk de positie van journalisten in de Wet Bronbescherming in strafzaken en de Aanwijzing Strafvorderlijk optreden tegen journalisten. De inbedding en interpretatie van deze richtlijn zorgen voor een 'chilling effect' op journalisten en hinderen een vrije pers.

2. Creëer voldoende ruimte voor private partijen in de Nederlandse journalistiek

NDP Nieuwsmedia roept de formerende partijen op om bij het vormgeven van het mediabeleid een bredere visie te ontwikkelen op het journalistieke landschap. Al te vaak is het beleid exclusief op publieke media gericht, terwijl het grootste deel van de nieuwsvoorziening door private nieuwsorganisaties wordt verzorgd.

Uit onderzoek van het Commissariaat voor de Media blijkt dat ook op lokaal en regionaal niveau private nieuwsmedia de hofleverancier zijn van de journalistiek. Desondanks koos het vorige kabinet om bij de versterking van lokale en regionale journalistiek zich vrijwel uitsluitend te richten op publieke omroepen. Dat schaadt de vitaliteit van lokale en regionale kranten, die forse uitdagingen kennen. Om verschraving te voorkomen heeft de Tweede Kamer daarom recent op initiatief van o.a. VVD en BBB om bijsturing van het beleid gevraagd. NDP Nieuwsmedia ondersteunt dat verzoek en roept de formerende partijen op bij het versterken van de regionale en lokale journalistiek nadrukkelijk de private nieuwsaanbieders binnen de scope van het versterkingsbeleid te brengen.

In de programma's van de formerende partijen is er aandacht voor de financiering van de publieke omroepen. In het verleden is het vaker voorgekomen dat een ombuiging van het budget op de mediabegroting gepaard ging met mogelijkheden voor de Ster om – als compensatie – meer reclame-inkomsten te genereren. Omdat adverteerders via de publieke omroepen vergelijkbare doelgroepen bereiken als via de Nederlandse nieuwsmedia, heeft een verruiming van de reclamemogelijkheden bij de Ster een negatieve impact op de vitaliteit van nieuwsbedrijven. NDP Nieuwsmedia geeft dat nadrukkelijk als aandachtspunt mee.

Voor een sterk, doeltreffend mediabeleid vragen wij om de volgende maatregelen:

- Ontwikkel samen met de private sector maatregelen die het gehele journalistieke ecosysteem versterken, in plaats van alleen het publieke deel ervan.
- Versterk de lokale en regionale journalistiek. Formuleer een brede visie die álle spelers in dit veld – ook private – in beeld brengt en stimuleert.
- Blijf toewerken naar een reclameluwe publieke omroep, wat eveneens bijdraagt aan vitale private nieuwsmedia.

3. Overweeg een btw-nultarief voor nieuwsmedia

Waar voorheen adverteerders een belangrijk deel van de Nederlandse journalistiek bekostigden, is die advertentieomzet nu grotendeels verloren gegaan aan de grote mondiale techspelers. Inmiddels vormen lezers met hun betaalde abonnement veruit de belangrijkste steunpilaar voor het in stand houden van redacties. Het verlaagde btw-tarief is van grote invloed op de prijs die de Nederlander betaalt voor zijn of haar abonnement. Nu er debat is ontstaan over het verlaagde btw-tarief voor bepaalde goederen en diensten, onderstreept NDP Nieuwsmedia de grote waarde van het verlaagde btw-tarief voor de toegankelijkheid van Nederlanders tot kwaliteitsjournalistiek.

Om de toegang voor burgers tot onafhankelijke journalistiek te stimuleren kennen meerdere Europese landen, waaronder Denemarken en België, een btw-tarief van 0% op gedrukte en digitale dagbladen. De EU heeft vorig jaar voor *alle* lidstaten de mogelijkheid gecreëerd op journalistiek het btw-nultarief toe te passen. Tegen de achtergrond van het toenemend belang van onafhankelijke journalistiek roepen wij op deze beleidsmaatregel ook voor Nederland te overwegen:

- Overweeg naar analogie van Denemarken en België een btw-nultarief voor nieuwsmedia te introduceren om de toegang tot onafhankelijke journalistiek te stimuleren.

4. Bevorder een transparante overheid die journalisten faciliteert

Als waakhond van de democratie heeft de onafhankelijke journalistiek een controlerende functie. Ook als het om het handelen van de overheid gaat, waarvoor de inspanningen van Trouw en RTL Nieuws bij de Toeslagenaffaire illustratief zijn. Toegang tot overheidsinformatie is sinds mei 2022 geregeld in de Wet open overheid (Woo). Hoewel de wet is ingevoerd om overheidsinformatie transparanter en toegankelijker te maken, blijven er grote problemen bestaan voor journalisten. Zo overschrijden overheidsorganen de termijnen van openbaarheidsverzoeken, beroepen overheden zich veelvuldig op nieuwe weigeringsgronden en worden nieuwe beperkingen aan de Woo verkend. Uit de recente invoeringstoets van SEO komen belangrijke aanbevelingen naar voren die een nieuw kabinet dient te overwegen. De huidige bestuurscultuur belemmert de Nederlandse journalistiek in het vervullen van haar belangrijke democratische functie. Daarom vragen wij het volgende:

- Maak meer werk van een transparante bestuurscultuur waarin de Wet open overheid adequaat functioneert. Daardoor zijn onafhankelijke kwaliteitsmedia beter in staat om hun democratische rol te vervullen in onze rechtsstaat.
- Herformuleer – conform de aanbeveling uit de invoeringstoets van SEO – de uitzonderingsgronden voor het weigeren van een Woo-verzoek, zodat oneigenlijk gebruik van weigeringsgronden wordt teruggedrongen. Introduceer geen nieuwe (relatieve) weigeringsgronden.

5. Zet in op brede media-educatie in samenwerking met de journalistieke sector

Jongeren baseren hun wereldbeeld steeds meer op social media, waar zij nauwelijks met kwaliteitsnieuws in aanraking komen. De zorgen over de leesvaardigheid van Nederlandse kinderen en jongeren, zoals recent opnieuw uit het PISA-onderzoek bleek, delen wij. Ze zijn nauw verwant aan zorgen over kennis van de werking van de journalistiek en het vertrouwen dat in onafhankelijke journalistiek gesteld wordt. Om die reden investeert onze branche in het educatieplatform Nieuws in de klas. Via onder meer een schrijfwedstrijd, online gaming en lesprogramma's maken kinderen en jongeren kennis met kwaliteitsjournalistiek. Bovendien stellen onze leden jaarlijks aan duizenden scholen kosteloos nieuwsmedia ter beschikking.

We zijn blij met de initiatieven die de overheid neemt om mediawijsheid te stimuleren. Maar om de bestaande inspanningen te versterken is veel intensievere samenwerking met journalisten en nieuwsmedia wenselijk. Wij vragen daarom het volgende:

- Betrek de journalistiek actief bij het ontwikkelen van beleid voor media-educatie. NDP Nieuwsmedia draagt daar graag aan bij.
- Betrek de expertise van journalisten bij de leerdoelen in het curriculum van het basis- en voortgezet onderwijs. Alleen op die manier is aansluiting mogelijk op de snel veranderende mediaconsumptie van jongeren.

We wensen u veel succes in uw rol als informateur. Indien gewenst zijn wij vanzelfsprekend graag tot een nadere toelichting bereid.

Met vriendelijke groet,

Rien van Beemen
voorzitter

Herman Wolswinkel
directeur